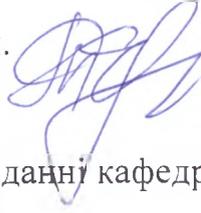
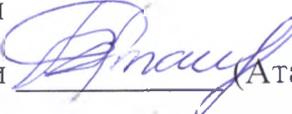
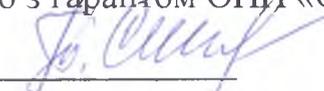

Розробник: Трифонова Олена Сергіївна, доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри дошкільної освіти.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри дошкільної освіти
Протокол № 1 від «27» серпня 2021 року

Завідувач кафедри
дошкільної освіти (Атаманчук Ю.М.)

Програму погоджено з гарантом ОНП «Освітні, педагогічні науки»
(Степановою Т.М.)

Анотація

Навчальна дисципліна «Компаративістика в галузі педагогічної освіти» є важливою та актуальною у здобутті третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, адже у сучасних реаліях для українського освітнього простору набула проблема забезпечення високого рівня компетентного фахівця, який усвідомлює роль знання як чинника успіху в будь-якій діяльності, можливістю обмінюватися досвідом міжнародного освітнього середовища. Логіка діяльності науковця у закладі вищої освіти вимагає ретельної взаємопов'язаної методичної, дослідницької підготовки, спрямованої зокрема на вивчення досвіду освітніх систем провідних країн світу. У процесі вивчення навчального курсу здобувачі ознайомлюються із поняттями: «компаративістика», «педагогічна компаративістика», «порівняльна педагогіка», «відкрита освіта», «відкриті освітні ресурси», «педагогічна освіта» та ін. Особливе значення в процесі вивчення навчальної дисципліни надається порівняльно-педагогічному аналізу технологій педагогічної компаративістики в міжнародній освіті, використання прогресивних ідей євроінтеграційних процесів у сучасній педагогічній освіті України.

Ключові слова: компаративістика, педагогічна компаративістика, глобалізація, педагогічна освіта.

Annotation

The university course "Comparative Studies in Pedagogical Education" is important and relevant in obtaining the third (educational and scientific) level of higher education, because in modern realities for the Ukrainian educational space there is a problem of providing a high level of competent specialist who understands the role of knowledge as a factor of success in any activity, the opportunity to share experiences of the international educational environment.

The logic of a scientist's activity in a higher education institution requires careful interrelated methodological and research training, aimed in particular at studying the experience of educational systems of the world's leading countries. In the process of studying the course, students get acquainted with the concepts: "comparative studies", "pedagogical comparative studies", "comparative pedagogy", "open education", "open educational resources", "pedagogical education" and others. The discipline highlights the comparative and pedagogical analysis of technologies of pedagogical comparative studies in international education, the use of progressive ideas of European integration processes in modern pedagogical education in Ukraine.

Key words: comparative studies, pedagogical comparative studies, globalization, pedagogical education.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		<i>денна форма навчання</i>
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Обов'язкова
Індивідуальне науково-дослідне завдання – 1	011 Освітні, педагогічні науки	<i>Рік підготовки:</i> 2-й
Загальна кількість годин – 90		<i>Семестр</i> 2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: I семестр: аудиторних – 8 год. самостійної роботи студента – 16 год.	Ступінь Доктор філософії	<i>Лекції</i> 10
		<i>Практичні, семінарські</i> 20
		<i>Лабораторні</i> -
		<i>Самостійна робота</i> 60
		Вид контролю: залік

Мова навчання – українська.

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: 30 год. – аудиторні заняття, 60 год. – самостійна робота (33 % ~ 67 %).

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		<i>заочна форма навчання</i>
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Обов'язкова
Індивідуальне науково-дослідне завдання – 1	011 Освітні, педагогічні науки	<i>Рік підготовки:</i> 2-й
Загальна кількість годин – 90		<i>Семестр</i> 2-й
	<i>Лекції</i> 4	
	<i>Практичні, семінарські</i> 6	
	<i>Лабораторні</i> -	
	<i>Самостійна робота</i> 80	
	Вид контролю: залік	

Мова навчання – українська.

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: 10 год. – аудиторні заняття, 80 год. – самостійна робота (11 % ~ 89 %).

2. Мета, завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Метою є: ознайомити здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти із компоративістикою як наукою, методами і функціями педагогічної компоративістики; навчити аналізувати й користуватися зарубіжними інноваціями в педагогічній освіті, компоративним дослідженням.

Завданнями є:

- оволодіти теоретичними знаннями з основ компаративістики;
- ознайомити з поняттєво-термінологічним апаратом, функціями і методами педагогічної компаративістики, процедурою компаративного аналізу педагогічних явищ;
- навчити студентів вільно користуватися міжнародними джерельними базами для здійснення власних досліджень;
- навчити застосовувати компаративний підхід до порівняння практик навчання у країнах Європейського простору;
- узагальнювати педагогічні ідеї вітчизняного й зарубіжного досвіду.

Передумови для вивчення дисципліни: Методологія наукової діяльності; Іноземна мова для наукової комунікації; Інформаційна грамотність; Філософія науково-дослідної діяльності.

Навчальна дисципліна складається з 3-х кредитів.

Програмні результати навчання

ПРН 1. Оперувати основними концепціями, теоріями, проблемами філософії й методології науки, змістом сучасних філософських дискусій із проблем розвитку суспільства та освіти; здійснювати рефлексію щодо актуальних проблем суспільного та індивідуального буття

ПРН 3. Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з педагогічної освіти і науки та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасних інструментів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

ПРН 8. Мати передові концептуальні та методологічні знання з педагогічної освіти, і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК-1. Здатність до узагальнень, аналізу та синтезу, розвитку критичного мислення для розуміння процесів і явищ в галузі освіти, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

ЗК-2. Здатність до пошуку, систематизації, критичного осмислення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-4. Здатність планувати і здійснювати комплексні дослідження, зокрема і в міждисциплінарних галузях, на основі системного наукового світогляду із застосуванням сучасних інформаційних та комунікаційних технологій.

II. Фахові:

ФК-1. Володіння знаннями в галузі освіти, зокрема про основні концепції, методики, технології, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових знань про систему педагогічної освіти і науки, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку.

ФК-3. Здатність збирати дані для наукового дослідження з проблем педагогічної освіти і науки, систематизувати та інтерпретувати їх. Із використанням методологічного інструментарію

виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання педагогічної освіти і науки та дотичних до них міждисциплінарних напрямках.

ФК-4. Здатність цілісно й системно розуміти історію і теорію вітчизняної та зарубіжної освіти, екстраполювати їх досягнення на сучасну освітню й наукову практику і окреслювати перспективи її розвитку.

3. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1.

Тема 1. Компаративістика у педагогічній освіті

Предмет, об'єкт, завдання курсу. Предмет та основні поняття компаративістики: «компаративістика», «педагогічна компаративістика», «порівняльна педагогіка», «відкрита освіта», «відкриті освітні ресурси», «педагогічна освіта». Методологічні підходи у педагогічній компаративістиці. Проблемний і порівняльний підходи Б. Холмза. Принципи розвитку компаративістики. Методи і функції педагогічної компаративістики.

Тема 2. Історія становлення компаративістики як науки

Періодизація педагогічної компаративістики (за А. Сбруєвою). Етапи розвитку компаративних досліджень (за Антоніо Новоа). Зародження компаративістики (Німеччина, США, Англія, Китай, Японія). Вивчення зарубіжного освітнього досвіду у США в XIX – на початку XX ст. (Г. Манн, Г. Барнард та Дж. Рассел). Засновник і перший президент національного товариства порівняльної педагогіки (1956) компаративіст В. Брікман. Всесвітня рада товариств порівняльної педагогіки (World Council of Comparative Education Societies – WCCES).

Кредит 2.

Тема 3. Тенденції розвитку української педагогічної компаративістики

Виникнення компаративної педагогіки в Україні. Часопис «Шлях освіти» (1922 р.). Внесок О. Музиченка, С. Ананьїна, С. Русової у становлення української компаративістики. Програми С. Сисоевої «Компаративістика у сфері освіти» (2014 р.), «Методологія порівняльних досліджень у сфері освіти» (2018 р.). Дослідження Т. Кристопчук, М. Лещенко, О. Локшиної, Л. Пуховської, А. Сбруєвої. Концептуалізація компаративістичного підходу (праці А. Бойко, М. Ваховського, В. Пащенко, Н. Побірченко, С. Сисоевої, О. Сухомлинської). Вимоги до компаративіста.

Кредит 3.

Тема 4. Інновації в педагогічній вітчизняній і зарубіжній освіті : порівняльний аспект .

Порівняльно-педагогічний аналіз технологій педагогічної компаративістики в сучасній освіті : досвід і перспективи (елементи тайм-менеджменту, дослідницька модель навчання, командна робота, TheoPrax, смарт-освіта тощо). Запровадження інноваційних міжнародних підходів у національну педагогічну освіту.

Тема 5. Вплив глобалізаційних та євроінтеграційних процесів на трансформацію вітчизняної педагогічної освіти

Складові глобалізації (макроосвітня, соціально-освітня, професійно-освітня, інформаційно-технологічна, культурна). Міждисциплінарний вимір компаративних досліджень у галузі педагогічної освіти. Світові тенденції у викладанні і навчанні у закладах вищої освіти. Соціокультурна глобалістика як новітній етап розвитку компаративістики. Можливості використання прогресивних ідей євроінтеграційних процесів у сучасній педагогічній освіті України.

4. Структура навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср
Кредит 1.						
Тема 1. Компаративістика у педагогічній освіті	12	2	2	-	-	8
Тема 2. Історія становлення компаративістики як науки	18	2	4	-	-	12
Усього:	30	4	6	-	-	20
Кредит 2.						
Тема 3. Тенденції розвитку української педагогічної компаративістики	30	2	6	-	-	22
Усього:	30	2	6	-	-	22
Кредит 3.						
Тема 4. Інновації в педагогічній вітчизняній і зарубіжній освіті : порівняльний аспект .	16	2	4	-	-	10
Тема 5. Вплив глобалізаційних та євроінтеграційних процесів на трансформацію вітчизняної педагогічної освіти	14	2	4	-	-	8
Усього:	30	4	8	-	-	18
Усього годин:	90	10	20	-	-	60

Заочна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср
Кредит 1.						
Тема 1. Компаративістика у педагогічній освіті	15	1	1	-	-	13
Тема 2. Історія становлення компаративістики як науки	15		1	-	-	14
Усього:	30	1	2	-	-	27
Кредит 2.						
Тема 3. Тенденції розвитку української педагогічної компаративістики	30	2	2	-	-	26
Усього:	30	2	2	-	-	26
Кредит 3.						
Тема 4. Інновації в педагогічній вітчизняній і зарубіжній освіті : порівняльний аспект .	15	1	1	-	-	13
Тема 5. Вплив глобалізаційних та євроінтеграційних процесів на трансформацію вітчизняної педагогічної освіти	15		1	-	-	14
Усього:	30	1	2	-	-	27
Усього годин:	90	4	6	-	-	80

**5. Теми лекційних занять
Денна форма навчання**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1.		
1.	Тема 1. Компаративістика у педагогічній освіті	2
2.	Тема 2. Історія становлення компаративістики як науки	2
Кредит 2.		
3.	Тема 3. Тенденції розвитку української педагогічної компаративістики	2
Кредит 3.		
4.	Тема 4. Інновації в педагогічній вітчизняній і зарубіжній освіті : порівняльний аспект	2
5.	Тема 5. Вплив глобалізаційних та євроінтеграційних процесів на трансформацію вітчизняної педагогічної освіти	2
Усього:		10

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1.		
1.	Тема 1. Компаративістика у педагогічній освіті	1
2.	Тема 2. Історія становлення компаративістики як науки	
Кредит 2.		
3.	Тема 3. Тенденції розвитку української педагогічної компаративістики	2
Кредит 3.		
4.	Тема 4. Інновації в педагогічній вітчизняній і зарубіжній освіті : порівняльний аспект	1
5.	Тема 5. Вплив глобалізаційних та євроінтеграційних процесів на трансформацію вітчизняної педагогічної освіти	
Усього:		4

6. Теми семінарських занять програмою не передбачено

**7. Теми практичних занять
Денна форма навчання**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1.		
1.	Тема 1. Компаративістика у педагогічній освіті	2
2.	Тема 2. Історія становлення компаративістики як науки	4
Кредит 2.		
3.	Тема 3. Тенденції розвитку української педагогічної компаративістики	6
Кредит 3.		
4.	Тема 4. Інновації в педагогічній вітчизняній і зарубіжній освіті : порівняльний аспект	4
5.	Тема 5. Вплив глобалізаційних та євроінтеграційних процесів на трансформацію вітчизняної педагогічної освіти	4
Усього:		20

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1.		
1.	Тема 1. Компаративістика у педагогічній освіті	1
2.	Тема 2. Історія становлення компаративістики як науки	1
Кредит 2.		
3.	Тема 3. Тенденції розвитку української педагогічної компаративістики	2
Кредит 3.		
4.	Тема 4. Інновації в педагогічній вітчизняній і зарубіжній освіті : порівняльний аспект	1
5.	Тема 5. Вплив глобалізаційних та євроінтеграційних процесів на трансформацію вітчизняної педагогічної освіти	1
Усього:		6

8. Теми лабораторних занять програмою не передбачено

9. Самостійна робота

Денна/заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1.		
1.	Тема 1. Компаративістика у педагогічній освіті	8/13
2.	Тема 2. Історія становлення компаративістики як науки	12/14
Кредит 2.		
3.	Тема 3. Тенденції розвитку української педагогічної компаративістики	22/26
Кредит 3.		
4.	Тема 4. Інновації в педагогічній вітчизняній і зарубіжній освіті : порівняльний аспект	10/13
5.	Тема 5. Вплив глобалізаційних та євроінтеграційних процесів на трансформацію вітчизняної педагогічної освіти	8/14
Усього:		60/80

10. Індивідуально-науково дослідне завдання:

1. Дослідити особливості розвитку і підтримки обдарованих дітей: досвід країни (за вибором)

11. Форми поточного та підсумкового контролю

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ECTS	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Комплексна діагностика знань, умінь і навичок аспірантів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань. Поточне оцінювання

(індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних робіт, уміння самостійно опрацювати досвід освітніх систем різних країн; здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал (захист рефератів та індивідуального науково-дослідного завдання).

Завданням підсумкового контролю (залік) є перевірка глибини засвоєння аспірантом програмового матеріалу навчальної дисципліни.

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

Аспіранту виставляється **відмінно**, якщо аспірант виявив глибокі й систематичні знання з дисципліни, вміння узагальнювати теоретичний матеріал; володіє вміннями й навичками цілісного аналізу досвіду освітніх систем країн світу; здатний до застосування теоретичних знань із педагогічної компаративістики у власному дослідженні; розв'язання теоретико-практичних завдань із педагогічної компаративістики; демонструє самостійність і оригінальність суджень у своїх виступах, відповідях.

Аспіранту виставляється **дуже добре**, якщо аспірант виявив досить повні знання з навчальної дисципліни, дає правильні, подекуди не повні визначення теоретико-методичних засад навчальної дисципліни; вміє добирати докази на підтвердження власних думок; матеріал викладає логічно, послідовно, але припускається незначних неточностей у розкритті окремих методичних положень.

Аспіранту виставляється **добре**, якщо аспірант виявив достатні знання з педагогічної компаративістики, дає правильні, подекуди не повні визначення теоретико-методичних засад навчальної дисципліни; оволодів вміннями і навичками застосовувати теоретичні знання з педагогічної компаративістики у власному дослідженні; матеріал викладає послідовно, але припускається незначних неточностей у розкритті окремих методичних положень; у своїх виступах не завжди є переконливим.

Аспіранту виставляється **задовільно**, якщо аспірант засвоїв програмовий матеріал із навчальної дисципліни в передбачуваному обсязі і намагається висловити своє ставлення до дискусійних проблем, хоча й не завжди вміє застосовувати теоретичні знання в конкретних питаннях; вміє добирати докази на підтвердження власних думок, використовувати різні джерела; викладає матеріал непослідовно, неточно із наявними помилками.

Аспіранту виставляється **мінімальний задовільно**, якщо аспірант виявив слабкі знання з навчальної дисципліни; не вміє висловити свою думку та критичні зауваження щодо аналізу міжнародних освітніх систем; викладає матеріал неточно, з наявними неточностями й помилками.

Кількість балів у кінці **семестру** повинна складати від 150 до 300 балів (за 3 кредити), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Відповідний **розподіл балів, які отримують студенти за 3 крд.**

Поточне оцінювання та самостійна робота										Захист інд. завд	Накопичувальні бали/сума
Кредит 1			Кредит 2			Кредит 3					
T1	T2	T2	T3	T4	T4	T5	T6	T6	T6	30	300
30	35	35	30	35	35	20	20	20	10		

12. Методи навчання

Словесні (лекції, дискусії, наукова розповідь, спрямована на аналіз фактичного порівняльного матеріалу), *наочні* (розгляд презентацій, таблиць, схем), *практичні* (виконання завдань), *проблемні* (метод вирішення проблемних завдань), *дослідницькі* (метод проєктів), *інтерактивні* (робота в малих групах, «мозкова атака»), *кейс-метод*.

Методами демонстрування результатів навчання є: поточні опитування на практичних заняттях, оцінка якості виконання практичних, самостійних завдань, експрес-опитування, захист індивідуального науково-дослідного завдання

Засобами діагностики є: завдання до практичних занять, завдання для самостійної роботи, презентації результатів досліджень, тестові завдання.

13. Рекомендована література

Основна

1. Грицик Л. Українська компаративістика. Донецьк : Юго-Восток, 2010. 299 с.
2. Пономарьова Г.Ф., Семенова М.О. Порівняльна педагогіка: Навчальний посібник. Харків : Ексклюзив, 2014. 424 с.
3. Професійна освіта в зарубіжних країнах : порівняльний аналіз : моногр. /за ред. Н.Г.Ничкало, В.О.Кудіна. Черкаси : Вибір, 2002. 322 с.
4. Сбруева А.А. Порівняльна педагогіка: Навчальний посібник. 2-ге вид., стер. Суми : ВТД "Університетська книга", 2005. 320 с
5. Сисоєва С.О. Порівняльна педагогіка в контексті розвитку освітології : Порівняльна педагогіка : методологічні орієнтири українських компаративістів : хрестоматія / авторський колектив. Київ : Педагогічна думка, 2015. 176 с.
6. Сисоєва С.О., Заскалета С.Г. Неперервна професійна освіта у документах Європейського Союзу. Академія педагогічних наук України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ : КП «Миколаївська обласна друкарня», 2009. 276 с.
7. Сучасна літературна компаративістика: стратегії і методи: антологія / за заг. ред. Дмитра Наливайка. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2009. 487 с.

Допоміжна

1. Іванюк І. Освітня політика : навч. посіб. Київ : Таксон, 2006. 225 с.
2. Компаративістика у сфері освіти: навч. прогн. Для спеціальностей 8.18010021 «Педагогіка вищої школи» та 8.18010020 «Управління навчальним закладом» (освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр» /Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка; розробн. Сисоєва С.О. Київ : ТОВ «Видавниче підприємство «Едельвейс», 2014. 106 с.
3. Локшина О. І. Професіоналізація порівняльної педагогіки в Україні: здобутки і виклики у вимірі педагогічної компаративістики у зарубіжжі. Порівняльна педагогіка: методологічні орієнтири українських компаративістів : хрестом. Київ : Педагогічна думка, 2015.
4. Муқан Н., Гук Л. Ретроспектива розвитку компаративістики. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2012. № 1. С. 34-39
5. Рубан Л. М. Американський педагог-реформатор Джон Холт (1923-1985 рр) : генеза ідей про майстерність учителя : навч-метод. посіб. Київ : Логос, 2011. 80 с.
6. Садова В. Використання компаративістики в історико-педагогічних дослідженнях. *Вісник Львівського ун-ту: серія педагогіка*. 2009. Вип. 25. Ч. 1. С. 301-306.
7. Теодорович А. Ю. Організаційна діяльність Ервіна Епштейна у міжнародних асоціаціях з педагогічної компаративістики. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2011. № 2. С. 135-137.
8. Cook V.J. Discerning trends, contours, and boundaries in comparative education: a survey of comparativists and their literature / V.J. Cook, S.J.Hite, E.H.Epstein. *Comparative Education Review (CER)*, vol. 48, no. 2. 2004. P. 123-149.
9. Epstein E.H. Setting the normative boundaries: crucial epistemological benchmarks in comparative education. *Comparative Education Review (CER)*. 44 (4). 2008. P. 373-386.

Інформаційні ресурси

1. Зеня Л. Я. ІНТЕРВ'Ю-ПОРТРЕТ Компаративістика в освіті: Україна та світ. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Педагогіка та психологія 2020. № 32. С. 11.17. ULR : <http://visnyk-pedagogy.knlu.edu.ua/article/view/207746>

2. Ільченко О.Ю., Кононець Н. В. Компаративна педагогіка вищої школи для самостійної роботи: електрон. посіб. для самост. роботи здобувачів наук. ступ. «Доктор філософії» спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта/педагогіка. 2019. URL : <http://194.44.39.210/bitstream/123456789/9312/1/%d0%9a%d0%be%d0%bc%d0%bf%d0%b0%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%b8%d0%b2%d0%bd%d0%b0%20%d0%bf%d0%b5%d0%b4%d0%b0%d0%b3%d0%be%d0%b3%d1%96%d0%ba%d0%b0%20%d0%92%d0%a8-2019.pdf>
3. Національна бібліотека України імені В. Г. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Національна Академія Наук України. URL: <http://www.nas.gov.ua/>
5. Словники та енциклопедії . URL: <http://dic.academic.ru/searhall.php>